

Terorismul ca factor de influență: aspecte bioetice și politologice

Serghei SPRINCEAN,
doctor în științe politice,
Institutul Integrare Europeană și Științe Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

Several perspectives and elements are mentioned in this article in order to elucidate from different points of view one of the most comprehensive phenomena for contemporary human civilization – the terrorism, which are investigated in this research as a social-political influencing factor. Bioethical and political science approaches reveal the most conclusive macro-social trends and tendencies, as well as the strategic and long term implications of the phenomenon of terrorism in the context of multiaspectual global crisis.

Keywords: *terrorism, bioethization, global crisis, socio-political influence, pressure groups.*

Tot mai mult bioetica intervine din punct de vedere metodologic și teoretic, dar și în sens praxiologic în a explica diverse aspecte și subtilități, fără a fi evidențiate cu atât de multă rigoare ca până acum, ale diverselor procese și fenomene sociale, printre care cele politice se înscriu plenar în misiunea globală a acestui nou domeniu al științei, dar și al sferei aplicative, cea de elaborare, cizelare și furnizare a unui aparat și a unei metodologii viabile și eficiente de depășire a problemelor globale ca și componente structurale ale crizei mondiale contemporane, și prin asta – de asigurare a unei dezvoltări sustenabile și durabile a omenirii în perioada postcriză, sprijinind metodologic și instituțional continuitatea evolutivă a calității vieții civilizației contemporane. [1, p. 51]

Din perspectiva elaborărilor bioetice, diverse aspecte se vor evidenția și vor deveni primordiale în contextul adaptării sistemului sociopolitic contemporan la rigorile timpului și prioritățile stringente. Astfel, problematica procesului decizional, atât la nivel general (macronivel), cât și la micronivel devine una foarte importantă. Pornind de la analizele și lucrările savanților contemporani de notorietate în acest domeniu, deducem două laturi distincte privind studiul procesului de adoptare a deciziei politice din perspec-

tivă funcțional-sistemică în contextul crizei globale multiaspectuale care domină viața sociopolitică și economică. Astfel, prima perspectivă asupra procesului politic decizional reprezintă paradigma alegerii raționale, care ar cuprinde teoriile bunurilor colective, comportamentul de coaliție, teoria contractului, teoria jocului, teoria biopolitică, precum și multe alte teorii deductive ale analizei comportamentului electoral, de exemplu, sau a comportamentului managerialo-birocraticeo-legislativ, în mod special. Fără a diminua importanța și contribuția perspectivei raționale asupra procesului sociopolitic decizional, cea de a doua abordare în deciziologia sociopolitică contemporană se remarcă a fi perspectiva irațională (sau nerațională), care pare a fi incomparabil mai importantă și mai prezentă în cadrul procesului amintit, incluzând toate tipurile de studii, teorii și sisteme asupra oricăror *constrângeri* răsfrânse asupra factorilor de decizie, procesului decizional sau chiar asupra executării și implementării deciziei deja adoptate, sub impactul unui șir de factori instinctuali sau psihoemoționali, neconștientizați până la capăt de factorii sociali la care se referă acțiunea dată. Constrângerile pot fi cauzate atât de conjunctura generală pe plan geopolitic, de prioritățile pe timp de criză în perioada deciziilor de

urgență, de structurile organizatorice, de confruntările politico-sociale din cadrul sistemului, cât și de persoanele care iau parte nemijlocit la procesul de adoptare și executare a deciziei.

Din punctul de vedere funcțional-sistemic, devine imperios necesar studiul problematicii influențării deciziilor politice în raport cu sistemul macrosocial. În prezent, există tendința de a identifica sistemul social cu noțiunile de „stat” și „societate.” În general, conceptul de sistem accentuează intercorelarea diverselor componente ale proceselor sociale, precum și conexiunile dintre subsistemele sociale. În sensul cel mai larg posibil, sistemul social autoorganizat este definit drept o entitate organizațională autogestionară, care cuprinde totalitatea relațiilor sociale, generatorul cărora este individul uman, precum și grupurile sociale constituite din indivizi, care urmăresc, astfel, realizarea scopurilor și intereselor lor, acțiune fără de care individul uman pierde calitatea sa de „Zoon Politicon,” adică de entitate socială și/sau publică. [2, p. 41-42]

Potrivit teoriei sinergeticii, în cadrul oricărui sistem autoorganizat, inevitabil există și elemente entropice, de balansare, necesare unei funcționări durabile a sistemului. [3, p. 16] Contrabalansând orientarea organizată a informației, entropia socială ca disfuncție socială și, totodată, în calitate de componentă intrinsecă a sistemului social viabil autoorganizat este importantă, iar studiul diferitelor aspecte ale acesteia devine tot atât de necesar ca și cercetarea informației sociale, ca mobil organizatoric al progresului social. [4, p. 26] Într-un mediu politic predominant entropic, haotic, precum cel contemporan, supus unor constrângeri externe precum schimbarea climei, degradarea mediului ambiant până la starea inacceptabilă pentru a fi utilizat pentru un trai uman decent, insuficiența resurselor naturale în genere și, în special, a celor energetice, dar și din interior fiind permanent bulversat de nenumărate crize și *shock*-uri sociale, cauzele cărora de multe ori sunt mult prea nesemnificative, la prima vedere, dar fiind în strânsă corelare cu celelalte fenomene și procese politice globale, informația cât mai exactă, mai operativă și

oportună, furnizată în cantități proporționale valorilor entropice în prezent tot mai des și omniprezent cu ajutorul mediilor informatice computeriale, este categoric antidotul degradării atât structural-organizaționale, cât și morale a sociumului, pe lângă un proces intensiv de bioetizare a sociumului în genere, a sferei politicului și a domeniului decizional în mod particular.

Printre numeroasele funcții ale sistemului social se numără și funcția de prezervare și perpetuare a sistemului, a stării sale durabile, precum și cea de optimizare, adică de perfecționare continuă a acestuia. Totodată, ca și orice alt organism viu și organismul social are disfuncțiile sale, mai cu seamă în perioada crizei globale care bulversează mersul firesc al proceselor sociale, și care îmbracă foarte des formele unor astfel de patologii social-politice, precum: terorismul, extremismul, criminalitatea politică, șantajul, corupția ș. a., ce slăbesc sistemul social global și contribuie la persistența accentuată a imperfecțiunii lui, contribuind la o și mai grabnică adâncire a crizei mondiale, extinsă, astfel, până la cele mai particulare aspecte pe plan local. Aceste disfuncții ale sistemului social au existat în toate timpurile, dar, paradoxal, tocmai în perioada contemporană, perioada cea mai evoluată și avansată a umanității, patologiiile sociale, în special, terorismul, capătă o amploare nemaiîntâlnită, în concordanță cu teoriile contemporane de echilibru cantitativ și calitativ dintre ordine și dezordine, informație și entropie. Grupurile sociale constituite și organizate în scopuri teroriste adesea recurg și la alte metode de intimidare socială și politică (șantaj, corupere, atentate, intimidări prin violență etc.), de aceea perspectiva analizei deductive a patologiilor sociale poate fi redusă la analiza problematicii terorismului și a influenței sale asupra metodelor, practicilor și procedurilor de elaborare, promovare și implementare a politicilor publice (*publical policymaking process*), în condițiile necesității vitale de adaptare și racordare a întregului sistem sociopolitic la imperativele, valorile și principiile bioetice, ceea ce și presupune procesul de bioetizare a politicului, cu scopul obținerii unor rezultate mult mai performante pe

termen lung în plan geostrategic, în vederea depășirii crizei mondiale. [5, p. 62]

Termenul de „terorism” a apărut pentru prima dată cu 200 de ani în urmă, în suplimentul pentru anul 1798 al Dicționarului Academiei Franceze. Iar una dintre cele mai timpurii forme de manifestare a terorismului entropic, înregistrată istoriografic, reprezintă secta religioasă a sicarilor, care a activat în Palestina în secolul I d. Hr. Un comentator de politică externă american de notorietate, *Walter Laqueur*, într-una din operele sale consacrate fenomenului sociopolitic al terorismului, menționează că între anii 1937 și 1981 s-au dat 109 definiții acestui fenomen, dar niciuna dintre ele nu este suficient de cuprinzătoare. În Regatul Unit al Marii Britanii, stat care s-a confruntat pe parcursul întregului secol al XX-lea cu fenomenul terorismului entropic (terorismul iredentist irlandez) s-a recurs, în cadrul unei legi din 1974, la o astfel de definire (evident, nici aceasta perfectă) a fenomenului în cauză: „...Folosirea violenței în scopuri politice, incluzând orice recurgere la violență în scopul de a plasa publicul sau orice grup din public într-o stare de frică.” [6, p. 45] Potrivit școlii politologice americane, termenul de „terorism” capătă mai multe înțelesuri, definiții și conceptualizări, dintre care se disting patru sensuri diferite. Astfel, primul dintre acestea este înțeles ca o acțiune violentă, direcționată contra populației civile, fără o țintă clară, acțiune menită să creeze haos și teamă în rândurile populației și în acest mod să afecteze siguranța și stabilitatea socială, să discrediteze imaginea guvernanților, care nu sunt capabili să asigure securitatea persoanei și, prin urmare, un trai decent al populației.

A doua perspectivă asupra fenomenului terorismului destabilizator (în sens macrosistemic) poate căpăta sensul de violență contra reprezentanților puterii, adică a factorilor de decizie și a autorității publice (poliție, politicieni, diplomați), prin acțiuni de intimidare, șantaj, atentat cu scopul de a-i determina să recurgă la concesi în favoarea grupului terorist, a idealurilor și scopurilor propagate de grup. Această perspectivă a terorismului entropic, direcționată spre puterea oficială, poate căpăta o amploare și o imagine a unei

mișcări revoluționare, care tinde să schimbe prin forță guvernarea de stat. Astfel, se poate crea confuzia dintre o perspectivă care cataloghează o persoană drept terorist și alta care apreciază acțiunile aceluiași individ ca pe ale unui luptător progresist pentru drepturile și libertățile omului, etniei, națiunii, statului etc.

La nivelul politicii internaționale există un „terorism sponsorizat” de factori externi, care poate fi atât oficial, guvernamental, cât și neoficial, individual, de grup. Terorismul entropic ce ține de a treia categorie poate fi conceput drept un război partizan nedeclarat dintre state sau dintre niște grupuri de țări, exprimat prin terorism informațional, computerial, atentate contra autorităților, explozii și acțiuni criminale contra populației sau prin finanțarea unor grupări ilegale, separatiste, criminale, teroriste etc., toate urmărind scopul de a submina și de a slăbi siguranța națională.

Cea de a patra perspectivă consideră drept teroriste și implicit, bazate pe principiul dezordinii și deci lipsite de viitor, regimurile nedemocratice, antipopulare, care prin acțiuni guvernamentale admit sau cauzează abuzuri de putere, constrâng libertatea și drepturile fundamentale ale propriilor cetățeni și prin aceasta terorizează populația. [7, p. 542]

În perspectiva conceptualizării problematice terorismului ca flagel ce subminează însăși existența pe viitor a civilizației umane au contribuit decisiv evenimentele din 11 septembrie 2001 din S.U.A., când, în urma unor multiple atacuri puse la cale de organizații teroriste internaționale din lumea arabă, cu avioane de cursă asupra unui șir de clădiri-simboluri ale măreției S.U.A. în lume ca supraputere, au decedat sute de victime civile. În acest sens, s-a declanșat un proces foarte periculos de extindere a unui tip total inuman și degradant pentru persoana umană de influențare a opiniei publice și deciziilor sociopolitice – terorismul suicidal. Potrivit statisticilor, în perioada dintre 1980 și 2003, această formă de terorism nu depășea 3% din structura terorismului internațional și local, pe când, începând cu acest punct de pornire care a constituit 11 septembrie 2001, ponde-

rea terorismului suicidal în structura generală a formelor de terorism a depășit 50% în anul 2003 și se află în continuă creștere. [8, p. 95] Această tendință a deplasării accentelor din punctul de vedere al componenței și formelor terorismului în perioada contemporană poate fi explicată oarecum prin prisma bioeticii în condițiile degradării continue a relațiilor interumane sau devalorizării și atitudinii disprețuitoare a omului contemporan față de propria corporalitate, față de personalitatea, esența și rolul ființei umane în sens universal. [9, p. 266] Extinderea formei suidale, mai cu seamă în cazul terorismului internațional, confirmă degradarea spirituală, a conștiinței și mentalității civilizației contemporane care constituie esența și cauza crizei morale ca factor generator al crizei în celelalte domenii ale vieții umane individuale și vieții sociumului. În acest fel, o soluție viabilă la degradarea continuă a condiției umane, a valorii și ponderii omului în cadrul proceselor globale poate constitui bioetizarea sferei sociale în genere, a domeniului sociopolitic, dar mai cu seamă a sferei decizionale împreună cu sistemul de presiuni și influențe aferent acestuia, ceea ce ar presupune racordarea mentalității și practicilor specifice la valorile, imperatiile, prioritățile și principiile bioetice, precum principiul coevoluției dintre natură și societate, principiul biosferocentrismului, principiul autonomiei individului uman și al colectivităților, aplicat în vederea implicării acestora în procesele ce-i vizează nemijlocit confidențialitatea, acordul informat, principiul echității și justiției și altele.

Fără nicio umbră de îndoială această formă suicidală a terorismului amplifică caracterul entropic și macrodestabilizator al terorismului pentru sistemul sociopolitic. Terorismul *entropic* ca problemă și piedică a funcționării organizate, în perioada amplificării crizei globale, a regimului democratic, fie sub forma sa internă, fie sub forma terorismului internațional, ca terorism politic sau de drept comun, indubitabil, se situează în sfera criminalității, cu atât mai mult în condițiile insecurității generale tot mai pregnante pentru întreaga societate contemporană, la care se formulează un șir de reacții constructive și soluții, printre care soluția bioetică pare a fi acceptată, în

principiu, de majoritatea comunității științifice și elitelor sociopolitice de toate nivelurile. Problematika terorismului ca expresie a unor idei politico-sociale extremiste, cu atât este mai relevantă pentru demersul științific politologic, dar și pentru discursul din cadrul opiniei publice, cu cât se perseverează în a face deosebiri tranșante în ceea ce privește îndepărtarea de pozițiile ideologice centriste, în contextul încadrării în spectrul „coloraturii” politice. În sfera ideologică extremistă se înscriu atitudini, poziții rigide, ireconciliabile care favorizează ceea ce *Giovanni Sartori* numea „forță centrifugă” în viața politică, însemnând o clară amenințare pentru regimul democratic, ca și pentru securitatea și integritatea (teritorială, națională, informațională, civică) statului. [10, p. 23; 11, p. 38-41] Din punct de vedere ideatic, terorismul *entropic*, ca exprimare a extremismului, poate fi și o expunere a unei atitudini de opoziție social-politică. Constituind o contrapunere dialectică administrației oficializate, opoziția politico-socială în sens teoretico-clasic se situează pe platforma etică a dreptului natural al minorității politice, care presupune activitatea de a critica și controla majoritatea sociopolitică și de a susține o opoziție alternativă. Astfel, orice opoziție socială nu este doar tolerată, ci este și obligată, în virtutea împrejurărilor, să-și asume unele funcții în cadrul sistemului social-global, precum și în cadrul subsistemului politic, în mod expres. Cu toate acestea, se distinge opoziția „loială,” care adoptă o atitudine reformistă referitor la alternanța la putere în cadrul unor parametri constituționali, și opoziția „fundamentalistă,” care reprezintă cazul clasic al unei opoziții „din principiu,” extremiste și ireconciliabile, bazându-se pe transformarea radicală a sistemului social în genere și respingând cu desăvârșire orice negociere și consens. [12, p. 397; 13, p. 224].

Ca fenomen marginal, din punctul de vedere al utilității și organizării optime general-globale, terorismul entropic se exprimă și ca procedeu extrem de condiționare a unor alegeri publice, soluții, decizii, strategii sociale, iar în foarte multe cazuri concrete, deși coordonat de o rețea întreagă de instituții și organizații, reprezintă un gest mai degrabă individual care este necesar de studiat într-un

context potrivit, adică din perspectivă socio-sau psihopatologică. Cazurile de atentate în locurile aglomerate efectuate de către teroriști-kamikaze dotați cu material explozibil sau inflamabil nu sunt foarte rare în istoria civilizației contemporane, multe dintre ele soldându-se cu numeroase jertfe umane. Totuși actele de terorism ce destabilizează întregul sistem social se planifică și se organizează dificil și sunt acțiuni și inițiative, mai mult, individuale. Având în vedere practica concretă înregistrată, se poate de conchis că cele mai odioase atentate au fost organizate de secte, organizații extremiste mici, în cadrul unui cerc restrâns de persoane.

Încercând să clasificăm fenomenul terorismului dezorganizant, amintim de un terorism entropic intern ce seamănă teroare și frică printre populația civilă, care poate fi motivat ideologic, adică poate fi de dreapta sau de stânga, naționalist (cazul Spaniei – E.T.A., cazul Marii Britanii – I.R.A., Franța – separatismul corsican), separatist sau cu scopuri criminal-economice, toate aceste forme influențând malefic factorii de decizie și în întregime sistemul social, slăbind autoritatea statului. În bibliografia de specialitate se amintește de grupările teroriste (gherile) transfrontaliere de sorginte comunistă din zona Asiei de Sud și de Sud-Est, din Filipine, Cambodgia, Malayezia, Vietnam, Laos, Thailanda. Cele din Vietnam, din anii '70 ai sec. al XX-lea, de exemplu, au constituit unul dintre motivele oficiale ale intervenției americane în această țară. În America Latină, de asemenea, există un focar de grupări teroriste și criminale, specializate în producerea și traficul de droguri. Potrivit unui raport anual privind problema terorismului al Departamentului de Stat al S.U.A., din 1998, 33% dintre acțiunile teroriste comise pe Glob au avut loc în Columbia, iar anual, pe Terra, decedau din această cauză 300 de persoane. Una dintre cele mai complicate probleme pentru civilizația occidentală este terorismul fundamentalist islamist, și aceasta nu doar din motive religioase sau ideologice, ci mai mult din motive economice și financiare.

Dar, pe lângă terorismul naționalist intern amintit, care constituie o plagă socială, politică și economică majoră atât pentru țările

pe care le afectează nemijlocit, cât și pentru omenire, în general, se remarcă terorismul internațional, caracterizat de cele mai odioase crime contra umanității, de acte teroriste de răsunet și de referință pentru întreaga evoluție a umanității, care determină tendințele și trendurile politicilor de combatere a criminalității, în general, deoarece în cadrul terorismului internațional se folosesc cele mai performante tehnologii militare, informaționale și de influențare și manipulare a conștiinței sociale, implicând războiul mediatic internațional. Aici vom aminti de astfel de atentate teroriste, precum cele puse la cale de *al-Qaeda* – o organizație militantă islamistă, fondată de *Osama bin Laden*, inamicul numărul unu al S.U.A. pe parcursul mai multor ani, organizație teroristă devenită „liderul mondial în organizarea atentatelor, autorul a circa 70 la sută din totalul de atacuri sinucigașe,” [8, p. 97] cu atentatele din 11 septembrie 2001 din New York și Washington; *Aum Senrike*, cu un șir de atentate teroriste, precum cel din metroul din Tokio din 20 martie 1995 cu gazul sarin și care a încercat, nu fără de succes, să procure elemente componente ale armei nucleare pentru a șantaja guvernele lumii; *Partidul Muncitorilor din Kurdistan* (P.K.K.) ce acționează regional în statele cu populație kurdă din Orientul apropiat, care a transformat din 1984 sud-estul anatolian turc, locuit în majoritate de kurzi, în teatrul unor lupte între rebelii kurzi din P.K.K. și forțele de securitate turce, astfel că această organizație, considerată teroristă de majoritatea statelor lumii, a atacat interesele turcești și pe kurzii bănuți de colaborare cu guvernul turc, adeseori folosindu-se de baze din Irak și Siria, conducătorul partidului, *Abdullah Ocalan*, a fost arestat de Turcia în 1999, fiind apoi judecat și condamnat pentru trădare; atentatul din vara 1972 de la Olimpiada de la München, Germania asupra delegației de olimpici ai Israelului organizat de o rețea internațională de organizații teroriste și realizat de grupul terorist *Septembrie Negru* cu executanți în majoritatea lor fiind de origine arabă.

De regulă, acțiunile teroriste de răsunet, precum cele menționate mai sus, organizate și executate de rețele internaționale de teroriști, determină pe mult timp înainte compor-

tamentul guvernelor lumii și organizațiilor mondiale specializate în asigurarea securității internaționale în vederea combaterii eficiente a unor astfel de atentate. Aceste acte teroriste de rezonanță, soldate cu zeci sau sute de morți și mii de victime colaterale, au contribuit la reînștientizarea și reconceptualizarea valorilor fundamentale în societatea umană, adeseori teroriștii atingându-și scopul prin înspăimântarea și terorizarea populației civile, declanșând crize politice serioase la nivelul unui stat, determinând schimbarea de guvern și reorientarea cursului politicilor interne și externe, ceea ce inspiră teroriștii internaționali să continue misiunea ingrătă pe care și-au asumat-o, destabilizând și dezechilibrând sistemul de securitate mondială, sistemul sociopolitic și economic mondial.

Costurile economice ale terorismului sunt extrem de ridicate, astfel că numai S.U.A. (până la atentatul din 11 septembrie 2001) aloca anual 5 mlrd. de dolari pentru combaterea acestei plăgi sociale numai pe teritoriul S.U.A., [14, p. 50] iar după atentatele din 11 septembrie 2001, din unele surse, a crescut chiar de zeci de ori. Suma cheltuielilor se dublează dacă adăugăm costurile pentru protecția personală a oamenilor de afaceri, a structurilor economice private americane. Plus la aceasta, terorismul anual aduce prejudicii serioase turismului internațional, industriei petroliere, complexului energetic mondial, afectează grav economiile tuturor statelor lumii. Totuși până în anul 2000 s-a înregistrat o micșorare a numărului actelor teroriste de la 600, în anii '60-'70 ai secolului trecut, până la 250 în anul 2000. După tragedia din 11 septembrie 2001 de la New York, se poate afirma că a început o nouă eră a terorismului, cu folosirea tehnologiilor de vârf, lansându-se o nouă percepție internațională a actului terorist, precum și a combaterii lui, a necesității coalizării contra acestui „rău materializat.”

Datorită difuzării operative a știrilor despre atentate și alte acte teroriste pe scară națională și internațională, terorismul entropic capătă o nouă amploare, astfel constituindu-se o nouă pârghe de influență și presiune asupra opiniei publice, de asemenea și asupra politicilor publice. [15, p. 309] Astfel, as-

tăzi, în condițiile crizei mondiale, problema terorismului destabilizator în plan macrosistemic constituie o preocupare de securitate pentru toate statele lumii, în mod deosebit pentru comunitatea internațională, deoarece acest flagel social capătă o amploare deosebită și este incomparabil cu posibilitățile de luptă contra lui ale fiecărui stat luat în parte. Actualmente, terorismul entropic și criminalitatea internațională devin factori perturbatori și parazitari fatali pentru întregul sistem al relațiilor internaționale.

Problematica bioterorismului merită o atenție aparte în contextul unei analize bioetice a fenomenului terorismului. Astfel că utilizarea în cadrul acțiunilor cu caracter terorist a armelor biologice reprezintă o amenințare reală la adresa vieții în general cu atât mai mult cu cât crește, odată cu progresul tehnico-științific, accesibilitatea acestui tip de arme, inclusiv pentru diverse elemente antisociale precum terorismul local-intern sau în cazul terorismului de stat exercitat de către oficialități la adresa propriului popor.

Bioterorismul, ca problemă importantă la scară globală, s-a impus, mai cu seamă, în contextul problematicei biosecurității și a biopericolelor pentru viață în cel mai larg sens al acestui termen. Astfel, tot mai îngrijorător devine subiectul bioterorismului ce vizează aspectele de biosecuritate, în calitate de subtip de acțiune teroristă ca manifestare nocivă pe plan sociopolitic și ca fenomen distructiv și inuman în esența sa ce presupune inducerea unei stări de frică și angoasă referitoare la o persoană, un grup bine determinat sau înspăimântarea unei societăți întregi în totalitatea ei, fără a o diferenția pe categorii, cu scopul final de a influența și determina deciziile ulterioare referitor la un anume subiect sau pentru a determina un anume comportament ulterior actului de bioterorism. Însă, spre deosebire de terorismul clasic, bioterorismul se caracterizează prin recurgerea la anumite metode și tehnici cu implicații biologice asupra ființei umane, cu impact distrugător asupra totalității de caracteristici specifice condiției biologice a corporalității umane. Cel mai des bioterorismul recurge la folosirea unor viruși sau agenți patogeni foarte activi, caracterizați printr-o

acțiune rapidă și eficientă în vederea modificării stării biopsihice a persoanei pentru a induce starea letală, cel mai des, sau pentru a cauza anumite disfuncții sau pierderea de către persoană a controlului total sau parțial, pe o perioadă mai îndelungată sau scurtă de timp, asupra facultăților sale biologice, psihice și mintale, în funcție de scopul final al acțiunii bioteroriste și potențialul biotehнологic din dotarea agentului ce aplică aceste tehnici și procedee bioteroriste. [16, p. 114]

Însă sunt bine cunoscute cazurile când bioteroriștii își propuneau ca obiectiv inducerea stării de teroare unor mase largi ale populației prin amenințarea cu declanșarea unor epidemii în masă sau prin activarea unor agenți patogeni specifici unor maladii contagioase cu incidență sporită a mortalității persoanelor afectate. În acest context, se vor remarca un șir de forme de inducere a stării de teroare și frică la scară socială, prin utilizarea tehnicilor biotehnologice, întreprinse în perioada contemporană a dezvoltării tehnologiilor biologice și medicale de către diverși agenți și factori de control și decizie prin intermediul unor instituții și organizații din domeniul farmaceutic, medical sau sanitar precum experimentele de noi substanțe biochimice și influența lor asupra necesității stabilirii controlului asupra comportamentului grupurilor umane largi sau inducerea artificială, premeditată a unor bacterii și virusi, alți agenți patogeni periculoși pentru viața și sănătatea umană sau a animalelor domestice ori a animalelor sălbatice de care depinde bunăstarea și securitatea ecologică, alimentară sau epidemiologică a oamenilor, cu scopul de a influența negativ și distructiv procesele demografice, precum cele de creștere a populației, cele de permutație a unor mase importante de oameni pentru a elibera teritorii și/sau resurse naturale, precum cele de influență asupra natalității și mortalității, nașterilor copiilor cu mutații genetice și cu maladii ereditare în vederea dezavantajării biologic-medico-genetice pe viitor, a populației vizate prin actul bioterorist.

Bioterorismul, ca și orice alt gen de fenomen terorist, operează cu mijloace ofensive, arme sau modalități și sisteme de declanșare a proceselor devastatoare ce au menirea prin-

cipală de a traduce în practică amenințările și riscurile care sunt făcute publice preventiv, ca și amploarea și caracterul posibilului impact, informații coroborate cu cunoștințele și experiența anterioară ale celor amenințați generează, de fapt, starea psihică de panică și frică paralizantă și, în final, situația de dependență psihoemoțională, care oferă amenințătorului terorist avantajul superiorității sale pe perioada deținerii mijlocului ofensiv, a armei, ce poate eventual cauza efectele de care îi este teamă celui amenințat. Armele bioteroriștilor, cel mai des, fac parte din categoria mijloacelor ofensive cu caracter biologic, arme bacteriologice care pot fi diferențiate după criteriul daunei cauzate sau a efectului generat. Astfel, menționăm, ca o primă categorie, armele biologice letale ce au menirea de a cauza decesul individului sau grupului de indivizi implicați în acțiunile militare sau care sunt amenințați și terorizați.

Terorismul cibernetic, alături de alte forme ale terorismului entropic, se manifestă tot mai puternic în sfera socialului, ca și în sfera politică, bazându-se pe aceleași principii: de inducere a unei stări de teroare, de frică. Acest impact major al organizațiilor teroriste în domeniul cibernetic asupra factorilor de decizie, precum și al politicului, societății în genere a fost amplificat substanțial în urma rețelizării masive a spațiului virtual și apariției Internetului. Potrivit *Centrului de reacție la teroarea din spațiul cibernetic* (Cyber Terror Response Center), în anul 2003, în epoca de lansare în masă a *Internetului*, au fost intentate deja peste 60 mii de dosare penale (cifra mai mare de 500 de ori decât în 1997, când calculatoarele personale nu erau unite încă într-o rețea) privitor la astfel de crime, înregistrându-se o creștere rapidă a impactului politic al acestei metode de presiune. [17, p. 69] Formele cele mai răspândite ale cyberterorismului entropic, precum expansiunea *spam*-urilor sau pirateria electronică, în era informatizării sociumului au o implicare semnificativă în viața politică și în procesul decizional. *Spam*-urile, de exemplu, fiind mesaje electronice care parvin neautorizat și abuziv pe adresele electronice și care pot conține o informație distructivă, un virus informatic, reprezintă o preocupare importantă, recentă

a autorităților în materie de reglementare a comunicării virtuale și de securizare a conturilor personale. Atacurile *spam* asupra unor instituții de stat, a unor actori politici, financiari, economici, care se bazează pe un suport IT considerabil în activitatea lor, pot perturba serios activitatea acestora, chiar până la blocarea, pe o perioadă lungă de timp, a activității sau pot cauza și alte daune serioase, precum pierderea informațiilor prețioase și deteriorarea hardware-ului și software-ului, astfel înregistrându-se o interferență malefică serioasă în procesul decizional. Soluții viabile la atacurile *spam* încă nu au fost identificate pe parcursul a mai bine de 10 ani de când există acest tip de act perturbator în spațiul virtual. Neconținând obligatoriu și viruși electronici, *spam*-urile publicitare sau învechite și neactuale ca informație operativă, de exemplu, pot, de asemenea, constitui un impediment serios în calea comunicării sociale și politice eficiente, în cadrul procesului de elaborare, adoptare și executare a deciziei, căci spațiul virtual tot mai mult devine unul important și ca mediu comunicațional, în plan social și politic, iar „reziduurile electronice virtuale” dezorientează actorii sociali și scad din eficiența interacțiunii acestora. Problema pirateriei electronice și virtuale preocupă demult autoritățile, mai ales pe cele care au drept obiectiv protecția proprietății intelectuale. Republica Moldova, în acest sens, precum multe dintre statele sud-est europene postcomuniste și din C.S.I., reprezintă un focar de instabilitate și îngrijorare în virtutea ineficienței sistemului juridic. Și această stare de fapt se perpetuează în timp, în pofida progresului internațional în acest domeniu. Pirateria electronică și virtuală, pe lângă lezarea intereselor și drepturilor individuale ale cetățenilor, poate aduce prejudicii importante întregii societăți, statului, atât ca imagine negativă în exterior, cât și prin anihilarea și eliminarea din circuit a acelei categorii sociale creative care are menirea să furnizeze societății rațiunea și *know-how*-ul progresului.

În ceea ce privește actualitatea problemei expansiunii terorismului destabilizator pentru întreaga societate din Republica Moldova, trebuie să subliniem că statul nostru se confruntă deja de mai bine de două decenii

cu problema separatismului transnistrean, care reprezintă un caz clasic de terorism entropic finanțat și sprijinit din exterior, pentru a dezorganiza situația internă, pentru a șantaja factorii de decizie, a teroriza opinia publică, demoralizând-o. În prezent, Republica Moldova „găzduiește” și multe filiale ale organizațiilor criminale și teroriste internaționale, în ciuda eforturilor autorităților de drept de a monitoriza situația din regiune și din interiorul Republicii Moldova. Aceste structuri criminale sunt interesate, în primul rând, de traficul drogurilor, a „cărnilor vii” în vederea exploatarei sexuale a persoanelor, a materialelor explozibile și a armamentului, actualmente aceste forme de terorism intern din Republica Moldova fiind cele mai profitabile tipuri de business criminal, în țara noastră găsim și adăpost multe persoane căutate pentru săvârșirea de crime cu precădere în spațiul postsovietic slab securizat. Proporții mari capătă și criminalitatea la scară largă în scopuri material-economice, precum evaziunea fiscală, corupția la diferite niveluri ale administrației de stat din Republica Moldova, favorizat mai ales din și prin teritoriul Transnistriei. Separatismul, terorismul entropic, criminalitatea internă și cea internațională aduc Republicii Moldova prejudicii enorme, fapt care se confirmă prin starea economică deplorabilă a țării, emigrația masivă a forței de muncă și populației din Republica Moldova pe parcursul a două decenii, PIB-ul care s-a redus în 25 de ani cu peste 100%.

În felul acesta, se evidențiază tendințele și trendurile care există în domeniul identificării, conceptualizării și comprehensiunii teoretice al fenomenului terorismului sub toate formele în care se manifestă acesta la etapa contemporană a dezvoltării societății și în contextul acelor probleme grave cu care se confruntă. Este indubitabil că terorismul se înscrie în ultimele decenii în categoria celor mai grave probleme ce amenință securitatea umană, problemă care în cazul nesoluționării la timp și a scăpării acesteia de sub controlul autorităților abilitate, este capabilă să amenințe chiar și existența viitoare a omului pe Terra. În condițiile date, aparatul bioetic poate fi aplicat pentru a identifica soluții viabile și de a controla acest fenomen al terorismu-

lui în limitele moralului și al relației etice armonioase cu mediul ambiental, cu condiția umană biopsihosocială, în perspectiva depășirii întregului complex de probleme globale, îmbogățindu-ne cu încă o experiență extremă. Escaladarea amenințării la adresa securității sub toate planurile, începând de la securitatea personală a fiecărui individ luat în parte, a comunităților și grupurilor umane până la securitatea globală a planetei Pământ, este determinată nemijlocit de creșterea gradului de vulnerabilitate a umanității, în general,

dar și a subiecților dreptului internațional luați în parte, a statelor lumii, instituțiilor și organizațiilor reprezentative pentru puterea în stat, a comunităților umane în cel mai larg sens al conceptului. Astfel, doar o reconsiderare a priorităților, metodelor și strategiilor de implementare a acestora în vederea atingerii unei dezvoltări sustenabile macrosociale pe termen lung poate fi acel obiectiv, prin atingerea căruia să se diminueze substanțial impactul terorismului asupra destinului omenirii.

BIBLIOGRAFIE

1. Ursul A., Rusandu I., Capcelea A. *Dezvoltarea durabilă: abordări metodologice și de operaționalizare*. Chișinău: Știința, 2009, 251 p.
2. Țirdea T. N. *Filosofie socială și sociocognitologie*. Chișinău, 2001, 169 p.
3. Суханов А. П. *Информация и человек*. – Москва: Сов. Россия, 1980, 203 с.
4. Цырдя Ф. Н. *Социальная информация. Философский очерк*. Кишинев: Штиинца, 1978, 143 с.
5. Спринчан С. Л. *Биоэтика, политика и стратегии выживания человечества в контексте модернизации социума*. În „Модернизация науки и общества: вызовы и ответы,” Материалы междунар. науч. конф. (Саранск, 10 мая 2011 г.), Саранск: ИП Афанасьев В. С., 2011, p. 259-264.
6. Ionescu V. *Veacul Terorismului*. În „Magazin Istoric,” București, ianuarie 2000, p. 45-50.
7. Shafritz J. M. *Dictionary of American Government and Politics*. Chicago; Illinois: The Dosey Press, 1988, 662 p.
8. Marinuță V. *Terorismul suicidal: aspecte teoretice și practice*. În revista „Akademos,” Chișinău, nr. 2 (25) 2012, p. 95-97.
9. Спринчан С. *Социополитические аспекты выживания человечества в контексте эколого- и биоэтической проблематики*. În „Environmental Ethics: the Power of Ethics for Sustainable Development.” Collective monograph / Eds. Nijolė Vasiljevienė, Agnė Jurčiukonytė. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2010, p. 264-270.
10. Sartori G. *The Theory of Democracy Revisited*. Chatham: Chatham House Publishers, Inc., 1987, 542 p.
11. Sartori G. *Parties and Party System: A Framework for Analysis, vol. I*. Cambridge: University Press, 1976, 286 p.
12. Bogdanor V. *The Blackwell Encyclopedia of Political Institutions*. Oxford; New York: Blackwell Reference, 1991, 667 p.
13. Brucan S. *Îndreptar-dicționar de politologie*. București: Nemira, 1993, 301 p.
14. Ionescu V. *Veacul Terorismului*. În „Magazin Istoric,” București, ianuarie 2000, p. 45-50.
15. Buzan B. *Popoarele, statele și teama. (O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece)*. Chișinău: Cartier, 2000, 386 p.
16. Sprincean S. *Aspecte politice și bioetice ale problematicei biosecurității*. În „Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice,” Chișinău, nr. 3, 2010, p. 112-122.
17. Голубев В. *Некоторые проблемы борьбы с Интернет-преступностью*. Tendințele de Dezvoltare a Societății Informaționale. Chișinău: A.S.E.M., 2004, c. 69-70.

Prezentat: 24 ianuarie 2013.

E-mail: sprinceans@yahoo.com